

GALEB

1

LETNIK XXIV.
1977 - 1978

Galeb Mladinska revija

VSEBINA

Valentin Polanšek: Zakaj se šola jeseni začnja	1
Vlado Firm: Vratolomne dogodivščine Matička in njegovega strička	2
Ludovika Kalan: Pred selitvijo	6
Franci Lakovič: Jesen	6
Stana Vinšek: Prehitro pozabimo	7
Angelo Cerkvenc: Bistroumni deček	8
Vojan Tihomir Arhar: Deček in oblak	9
Stana Vinšek: Cvetoča abeceda	10
Kotiček za najmlajše: Neža Maurer: Abeceda	12
Predmeti	13
Ludovika Kalan: Jutro v vinogradu	14
Danilo Gorinšek: Zmaj	14
Danilo Gorinšek: Jakec	15
Zanimivosti	16
Vlado Firm: Prigode malega admirala	17
Neža Maurer: Jesen v naše mesto gre Podobe iz preteklosti: Lojze Abram: Prvi potniški parniki na Jadranu	19
Slike iz narave: Miro Presl: Kozorog	22
Vojan Tihomir Arhar: Nesoljeno kramljanje o soli	23
A. Cerkvenc: Golobica in mravljinček	24
Stana Vinšek: Strina Marina	25
France Bevk: Nepredvidni deček	25
Iz življenja naših šol: Lojze Abram: Poimenovana šola v Doberdolu	26
Poskusimo tudi mi: Naredimo si zmaj	27
Šport: Ivan Furlanič in Mario Sušteršič: Avtodromi	28
Zapojmo veselo: Danilo Gorinšek: Zajček učenjak	29
Meta Reiner: Lenuh	30
Vojan Tihomir Arhar: Domišljavec	30
Solarji pišejo	31
Urednikova pošta	32
Za bistré glave	tretja stran platnic
Ilustracije za 1. številko Galeba so naredili: Marjanca Jemec-Božič (str. 7, 15, 19, 23); Marjeta Cvetko (str. 8); Robert Hlavaty (str. 10); Leon Koporc (str. 6); Božo Kos (str. 24, 30); Jasna Merku (str. 25); S. P. (str. 2-5); Jelka Reichman (str. 1, 6, 9, 14); Bine Rogelj (str. 14, 25, 30); Magda Tavčar (str. 12, 3, 18).	
Priloga: Spomeniki padlim, Južna železnica - besedilo: Evgen Dobrila, risbe: Klavdij Palčič, slike Lojze Abram.	

LETNIK XXIV. OKTOBER 1977 ŠTEV. 1

Mesečnik (8 številok)

Izdaja:

Založništvo
tržaškega
tiska, Trst

Glavni urednik:

Lojze Abram

Odgovorni urednik:

Albin Bubnič

Uredništvo in uprava:

Ul. G. Amendola 12
34134 Trst - Tel. 41 55 34

Tiska:

Graphart, Trst, te

Naslovna stran:

Erik Tulliach
2. r. os. šola Ol

Posamezna števil
400 lir

Letna naročnina:
3.000 lir

Galeb je registriran na sodišču v
Trstu pod številko 158 od 3.5.1954

Galeb je včlanjen v
zvezo periodičnega ti-
ska USPI (Un. Stampa
Periodica Italiana)

Valentin Polanšek

Ilustr.: Jelka Reichman

Zakaj se šola jeseni začenja

ZORKOVA MAMA POVE:
KO DO KRAJA ZDEBELI SE,
JABOLKO PAČ ZRELO JE.

ZORKO TOREJ SAM ŽE VE:
KO MOJA GLAVA ZDEBELI SE,
ZA ŠOLO ZRELA JE!

KER JABOLKA SEDAJ ZO ZRELA
IN MOJA GLAVA JE DEBELA,
SE BO ZA MENE ŠOLA PAČ ZAČELA!

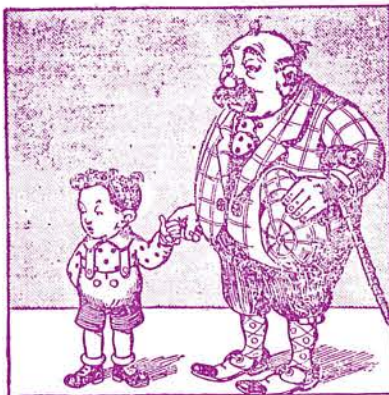
Trst SKL

12660/1977/78

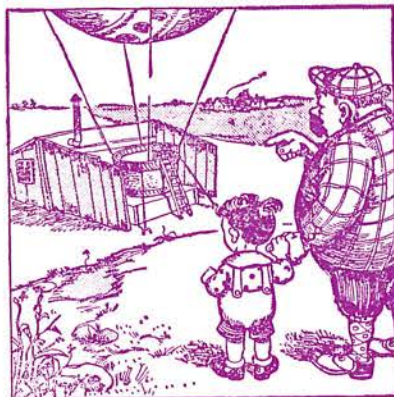

019810279

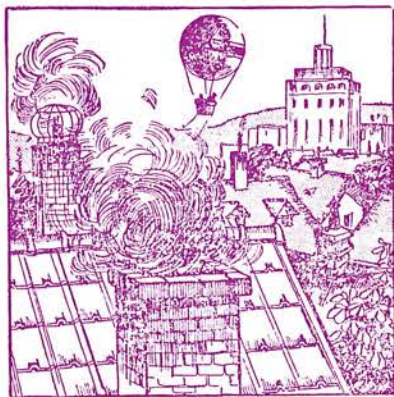
Vratolomne dogodivščine Matička in njegovega strička

1. Se bralcem naj predstavi ljubi striček in še nečak njegov, prebrisani Matiček, ju vleklo je od doma v daljni svet, pripravljeno že vse stoji za njun polet. Si brž sta sončni dan izbrala za odhod tja v tuje kraje — to je dolga pot.

2. V lopi čaka tam balon bahati, da dvigne se, pridruži ptičji jati. V širni svet nam poleti stric Miha, dovolj bilo je zimskega oddiha. Ga sonce toplo zvalilo na plan, so ptički žvrgoleli v beli dan.

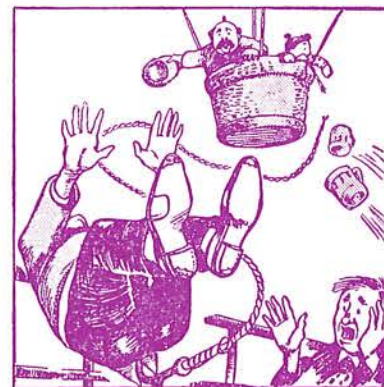
3. Že dvigne se balon, zaplava pod oblake v slovo še žabji zbor zapoje mu iz mlake. Na nebotičniku vse polno je ljudi, ljubljanski svet se čudi in strmi. Zapletlo se je sidro v suknjič bel, balon še rad natakarka bi vzel.

4. »Pomagajte, držite za noge, že dvigam se, poslavljam od zemlje. Ej, prostovoljno pač ne grem v višave, kdo nosil gostom bi potem še kave?« Ga sidro od ograje potegnilo, se rok nešteto je za njim stegnilo.

5. »Ne boš, stric Miha«, vpili so ljudje, »natakarka odpeljal s te zemlje!« Vik in krik se čul je gor do strica: balon stoji, ne plava več kot ptica. Matiček pa priseben je fantiček iz žepa brž potegne svoj nožiček.

6. Grozile so pesti, leteli vrčki v zrak, prereže fantič vrv, natakarka pade vznak. Striček se oddahne: »Jeza ti ljubljanska, sedaj zapuščam te, dežela moja kranjska. V širni svet z Matičkom se podava, ko vrnem se — pripade nama slava!«

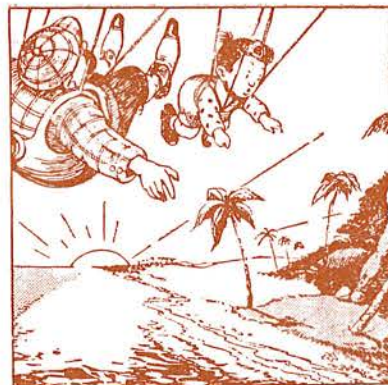
7. Tja proti Ribnici ju nosi veter, balonček gleda dolgonosi Peter. Postavil suho robo je na tla in smeje se balonu od srca. Po zraku potovati je prijetno, nositi suho robo še bolj fletno.

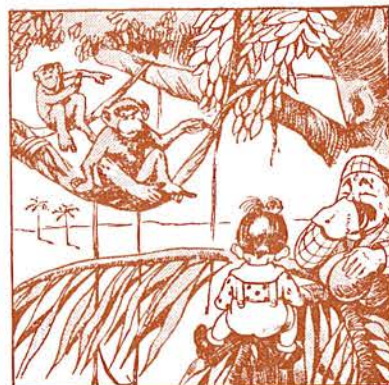
8. Vreče obtežilne padle so na tla, a balon poskoči skoraj do neba. Zdaj ugiba v pesku Ribničan veseli: »Le zakaj so mene si na muho vzeli?« Žlice, kuhle in rešeta mala so na srečo, cela še ostala.

9. Med oblaki pa divjal vihar je strašen revež stric je bil na moč preplašen: »Brž pripašiva si, dragi moj, padala, iz balona bova hitro poskakala.« Blisk grozeč je švignil iz oblaka, se razpočil zdaj balon je, oj, ti spaka.

10. Varno ju padala v daljni svet nosila, a okoli njiju črna noč je bila. Spet nebo počasi se je razjasnilo, veter ju je nosil še z veliko silo. Preletela v noči dolge sta že milje, ju sprejela džungla v svoje je okrilje.

11. Oj, zelo je lačen ta Matiček mali, kokosov že oreh vabi ga k obali. Teče stric in pravi: »Hitro na drevo, palma se priklanja, tu kosilo bo.« Brž sta se povzpela med zelene veje, stric pa znoj si briše, se Matičku smeje.

12. Se spakuje njima tropa opic malih, grdih ust, kosmatih, lic že prav nič zalih. Stric po strani gleda, se na nje huduje: »Kaj čedna družba v glavah svojih snuje?« Že dobil na glavo striček je banana, se prekucnil v luknjo, tam je izkopano.

13. Prosi striček: »Oj, Matiček, brž upogni vejo, da poprimem se za njo, dobiti me ne smejo.« Že Matiček vleče vejo na vso moč, a le-tá je oživela, zviija se v obroč, Kača je, udav pregrozni, že se oblizuje, a Matiček neustrašni brž rešitev skuje.

14. Brž piščalko v roke, piska pesem milo in plazilnikovo telo se od strica je odvilo. Kaj pazljivo, ves zamaknjen ga udav posluša in Matiček ga v luknjo zvabiti poskuša. Zlezel je udav v past, leti kamenje v luknjo, poskoči striček zdaj vesel in si očisti suknjo.

15. Oddahnila se srečna sta, ju nič več ne skrbi: tedaj ojoj, iz grmovja tam gorila zarenči. »Le hitro zdaj Matiček v skok, gorila se ne šali!« zavpije stric in že beži k bližnji mu obali. Gorila krivih nog se zapodi za njima v skok, preskoči jarek, a telebne v blato - cmok!
(dalje)

Pred selitvijo

Mlada, drobna lastovička
se na pot pripravlja.
Skrbna mati ji nasvete
venomer ponavlja:

— Dobro se sedaj nakrmi,
da ne boš medlela,
ko čez morje v tople kraje
z jato boš letela! —

— V gnezdu pod to varno streho,
raje bi ostala,
na pomlad in tvoj povratek,
mama, bi čakala. —

— Tu za nas ni več življenja,
prihrume neurja,
sneg zamete gozd in polje,
divje tuli burja.

Tu nam ves mrčes pogine,
ptički so brez hrane,
le prijatelje povprašaj,
vrabčke ali vrane!

Tam pa je pomlad neskončna.
Kaj bi se solzila?
Saj prešla bo mrzla zima
in se boš vrnila. —

Franci Lakovič

Ilustr.: Leon Koporc

JESEN

Sonce še včeraj je Barbko zbudilo,
pernico mehko lahko odgrnilo,
z žarki zlatilo obrazek je njen!

Danes pa samo je zjutraj zaspalo,
sredi oblakov se kisló držalo,
saj je november in hladna jesen.

PREHITRO POZABIMO

Med vojno sem v okupirani Ljubljani
stradala, kot smo stradali mnogi.
Rumena koža je bila napeta čez
ličnice, oči so ležale v globokih
jamicah. In te oči so vedno oprezovale
za hrano. Ne za kakšno določeno
dobroto, samo: za hrano.

Za moža in zase sem napravila
za teden dni hlebec iz enega kilogra-
ma moke in skrbno zaznamovala de-
lež, ki sva ga smela porabiti vsak
dan. Ko sem nesla svoj hlebček k
peku, sem željno vdihavala vonj po
svežem kruhu in premišljala: bom

lahko še kdaj kupila toliko kruha, kot bi ga rada?

Kmalu po okupaciji smo dobili živilske karte in nekateri nismo še trpeli pomanjkanja — to je prišlo kasneje. Jeseni 1941 pa me je obiskal pisatelj Tone Čufar. Ponudila sem mu breskve in prvič videla, kaj je glad. Nekega dne je pozvonil mlad možki in prosil kruha, žal pa sem imela samo še nekaj krompirja. Ponudila sem se, da mu ga skuham. Mladenič pa je odklonil in samo hvaležno sprejel tistih nekaj gomoljev. Slučajno sem se ozrla za njim in videla, kako je ob prvem zavoju stopnic obstal in se z vsem licem zagrizel v surov krompir.

Doma sem iz premožne hiše, vendar se pri nas nikdar ni razmetavalo. Zato mi je hudo, ko vedno spet vidim po cestah koščke kruha, ki se valjajo v prahu. Pred dnevi je ležala na pločniku polovica maslenega rogljička — ali ga ne bi bilo bolje nadrobiti ptičkom ali dati konju, ki pred gostilno čaka na gospodarja?

Spomladi sem na Starem trgu opazila razred deklic, ki so čakale na ne vem kaj. Dve zdolgočaseni učiteljici sta se pomenkovali in nobena ni opazila koščkov kruha, ki so padali v snežno brozgo. Tudi cela žemljica je padla. Pa je prišla mimo slabotna starka v žalni obleki, sklonila se je in pobrala žemljico iz blata. In bilo mi je težko.

Angelo Cerkvnik

Ilustr.: Marjeta Cvetko

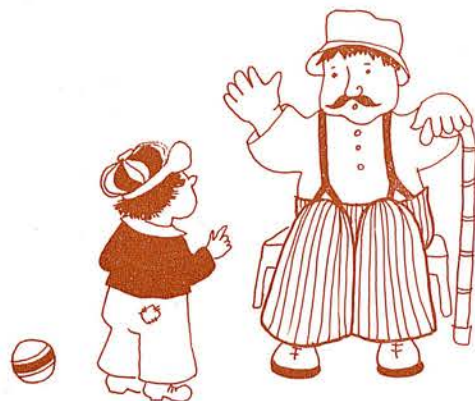
Bistroumni deček

Neki osemletni deček je v vsej svoji okolici slovel po svoji bistroumnosti. Neki starec, ki je slišal, kako dečka hvalijo, je zamrmral:

»V tem ni nič dobrega. Če je deček v tako zgodnji mladosti pameten, bo v starosti za gotovo bedak nad bedaki!«

Bistroumni deček je stal v bližini starca in je slišal njegovo negodovanje. Stopil je k starcu in ga mirno vprašal:

»Spoštovani učitelj, vi ste v svojih otroških letih bili nedvomno zelo bistroumni, ali ne?«

Vojan Tihomir Arhar

Ilustr.: Jelka Reichman

Deček in oblak

V dolini je gozd, ob gozdu koča, za kočo steza, ki se vije strmo navkreber. Po stezi hiti deček. Kmalu prispe na vrh hriba. Poklekne na rjavo gomilo, poravna zemljo in prižge svečo.

Tedaj prijadra po nebu potepuški oblak. Pod seboj uzre dečka. Ustavi se, se nakodra v kup stepene smetane in vpraša:

»Kaj delaš mali?«

»Prišel sem na dedkov grob,« odvrne deček. »Dedek je bil partizan.«

»Aj, aj« se čudi oblak in se vprašujoče širi. »Partizan?«

»Partizani so bili junaki,« pripoveduje deček. »Ko so tujci pridri čez meje, so se jim uprli.«

»Tujci?« ponovi oblak in se zamisli.

»Sovražniki. Pobiljali so ljudi in požigali domove,« razloži deček.

Oblak potemni.

»Partizani so morali biti zelo pogumni,« de čez čas.

»Saj so bili,« ponosno pritrди deček. »Kakor moj dedek. Mamica pravi, da je imel junaško srce.«

»Čudovito srce,« dahne oblak poln občudovanja.

Deček ga gleda in vidi, kako se spreminja. Nič več ni teman. V so-

ju zahajajočega sonca rdi kakor škrlat; razrašča se v veliko srce, kakor je bilo junaško dedkovo, kakor je ljubeče mamičino.

»Mnogo jih je padlo,« nadaljuje deček in solze mu zablestijo v očeh. Tudi moj dedek. Tu je pokopan.«

Toda oblak molči.

Deček vstane. Otepe si zemljo s hlač in se vrne v dolino.

Čez čas se ozre. Oblaka ni več. Odšel je za soncem. Nad hribom pa blesti krvavo rdeča zvezda, kakršne so nosili na titovkah partizani z junaškimi srci.

Aster je pisanih roj zacvetel,
akacije nežno so bele.
Rožnate ajde cvetoče vesel
človek je vsak — in čebele.

Bezeg pomladi opojno dehti,
ob brezi breskev zardeva.
Ko brinje na Brinjevi gōri rodi,
begonija v lončku uspeva.

Ciklame vonj veje skoz gozdni
[somrak,
cikorija skriva se v travi.
Ko cinija vznak se drži kot vojak,
cipresa strmi po planjavi.

Ko češnja odeta je v bel pajčolan
in cvetje črn trn objemlje,
češmin zabohoti v pomladni se dan,
čebula pokuka iz zemlje.

Dalije cveti so mavričnih barv,
detelja skriva se v travi.
Plod božjega drevca je rdečerjav,
dren nam zeleni po dobravi.

Encijan plav je kot košček neba,
evkaliptus drevo je košato.
Erika rdeča se v gozdu smehlja,
endivijo uživ kot solato!

Forzicija v prvo pomlad rumeni,
uniči nam fuksijo slana.
Floks v vrtu v trobojnih grmičih dehti,
fižol je in figa nam hrana.

Glicinije cvet ob zidovju plavi,
gladiola žari ponosita,
glog belo odet kakor sneg zablesti,
grah kot metulj se razcvita.

Hortenzija naših gredic je okras,
cvet hruške belí se vablivo,
dehti hijacinta nam z njo isti čas.
Iz hmelja varijo nam pivo.

Ivanščica sije, ko kres zažari,
iris sameva ob vodi
Iglavec leto in dan zeleni,
imortela blesti nad grobovi.

Jablan je rožna in bel je jasmin,
jeglič ob jagodi rase.
Janež nam v juhi ne dela skomin.
Veter z ječmenom igra se!

Kamilico skromno bolnik vsak časti,
krizantema cveti nam v jeseni.
Kopriva za plotom ponižno čepi,
kamelijo vrtnar vsak si cení.

Lilija bela opojno dehti,
lokvanj se v vodi zrcali.
sinje nam lan po poljani cveti,
lovor ob morski obali.

Z marjetico, zmačeho druží se mak.
Mimoza se prstom odmika.
Marelisa sadež nam daje sladák,
a mirta neveste je dika.

Narcisna polja z Golice blesté,
nas nešplja okusna zamika,
negnoja cvetoči se grozdi zlaté,
bodeča neža nas pika.

Oranža ob morju razširja se v gaj,
omela cveti o Božiču.
Nam oljka simbol je rimu od nekđaj,
osat je slaščica osliču.

Planika ponos je naših planin,
potonika cveti sredi maja,
perunika ljubi mokroto dolin,
s plavico slak v žitu zaraja.

Rožmarin, roženkravt šopek je naš,
rožice z njima se druží.
Regrat blesti v zlatu vseh svojih čaš,
redkev za hrano nam služi.

Spominčica šepne: »Ne zabi na me!«
ko srček z njo v šopek se skriva.
Sleč rdeč kakor kri po planinah cvete,
lep cvet in lep sad dá nam sliva.

Vonj šmarnice milo opaja ves maj,
ko šipek v grmovje razcveta,
na vrtu dehtita šeboj in šetraj,
vonjavo nam špajka obeta.

Bel teloh cveti, kot sneg se tali,
trobentica vigred pozdravi;
ko timijan preko poljan zadehti,
trpotec ob trti je v travi.

V mladi pomladi uročni cvete,
z ušjâkom zaraja čez njive.
Urtica pa je latinsko ime,
naše domače koprive.

Z vijolico vrtnica vrt okrasí,
se vresje ob gozdu razteza.
Vinska nam trta grozdje rodi,
ob višnji in vrbi je breza.

Bel zvonček pozvanja nam novo
[pomlad,
ko zajček svoj gobček odpira.
Zlatica kot zarja žari preko trat,
zimzelen se zimi upira.

Cvet rodne poljane je žito zlató,
v gredicah nam žajbelj poganja;
žafnan kaj ponosno dviguje glavó,
a vrba žalujka se sklanja.

Vse cvetje, ki razveseljuje oko
v poljanah, iz vrta in grede,
dehti naj, žari in cveti prelepó
nam tukaj še iz A—B—C—de.

Kotiček za najmlajše

Neža Maurer

Ilustr.: Magda Tavčar

A B C E D O A

A ATEK JE HIŠO PREBIL,
JI NAPRAVIL ZELEN PAS,
MI PRED HIŠO SE IGRAMO
TOPLO SONCE GREJE NAS.

E "ENKRAT TREBA JE ZAČETI!"
"SEM KORAJŽNO SI DEJAL.
KAKOR PTICA ZLETEL S SVISLI
IN NA SLAMI OBLEŽAL."

M MAMA ŠIVA MI OBLEKO
IN PREŠIJE VELIK ŽEP:
VANJ SI DAL BOM KRUIH IN KRHLJE,
KADAR POJDEM NA POTEP

PREDMETI

MATEJ SE ODPRAVLJA NA IZLET,
KATERE OD NARISANIH REČI BO
POTREBOVAL?

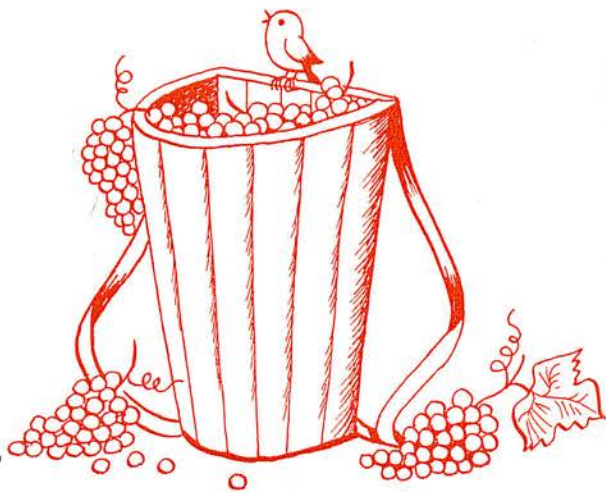

(PREČRTAJ NEPOTREBNE PREDMETE)

JUTRO V VINOGRADU

S srebrom obliva
jutro vinograde zlate,
rosa umiva
s svežo roko
grozde bogate.
Prve jesenske meglice
sive tančice
v brajdah pleto.

Mrk in otožen,
s koši obložen
kima po stezi osliček.
Zadnjo uspavanko čriček
trtam sinoči je pel.
Danes gorice šumijo,
jagode sončne se v brentah solzijo,
nekdo pa vriska vesel ...

Danilo Gorinšek
Ilustr.: Bine Rogelj

ZMAJ

Zmaj, ne zver, tak iz papirja,
fantu iz roke ubeži,
fant ga kliče, zmaj ne sluša,
prav do néba poleti ...

Tam ga sreča veter, pravi:
»Brž se z mano poigraj,
jaz popiham jo pred tabo —
lôvi me, če si za kaj!«

Res se jameta loviti,
veter cvré jo, zmaj lovi,
vendar zmaj ujel, ni vetra,
ker še zdaj nazaj ga ni ...

JAKEC

Jakec je bil stasita papiga. Znal je celo govoriti. Njegov gospodar je bil zobar in tako se je Jakec naučil besedici: »Odprite usta!« Ta zobar je bil tudi prijatelj vinske kapljice in je zato bil več v gostilni kot doma. Tako se tudi ni utegnil dosti brigati za Jakčevo vzgojo in zato se je papiga tudi naučila še na moč grdi besedi: »baraba« in »pijandura«.

Neko noč, ko je bil Jakčev gospodar v gostilni, se je splazil v zobarjevo sobo tat in hotel ukrasti njegove prihranke. Tema je bila kot v rogu, a Jakec je vseeno zagledal tatu in kar iz teme zavreščal: »Baraba, baraba!« Ko je tat zaslišal svoje ime, videl pa ni zaradi teme nikogar, jo je pobrisal, da se je za njim kar kadilo. Kmalu nato se je vrnil iz gostilne Jakčev gospodar in tedaj ne vem, kaj je obsedlo nesrečnega Jakca, da ga je pozdravil: »Pijandura, pijandura!« Zobar je tedaj planil do kletke, izpustil iz nje Jakca, nato pa ga je premlatil, da je — dobessedno! — frčalo perje. Jakec je bil seveda globoko užaljen, saj je bil malo prej rešil gospodarju njegove prihranke, ko je pregnal tatu. Zato je zdaj kavsnil nevhvaležnega gospodarja najprej v levo nosnico, potem še v desno, v slovo je zahreščal še »baraba!« in odfrčal v temno noč...

Jakec je zdaj ugibal, kje bi si poiskal novo bivališče. Počasi se je sprehajal okoli gospodarjeve hiše, ko je zagledal v bližini ogromno črno mačko. »Črna mačka pomeni nesrečo!« mu je še prešinilo možga-

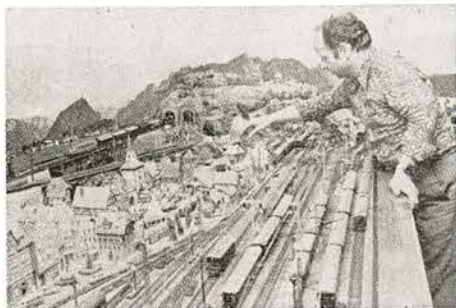
ne, a tedaj je bilo že prepozno. Šinil je v bodičasto grmičevje, iz katerega ni več našel izhoda, in to je zapečatilo njegovo usodo — mačka je ubogega Jakca pogoltnila in bilo je po njem...

Zdaj so ogromno črno mačko jeli popadati strahotni krči. Zamijavkala je po pomoč pod oknom svojega gospodarja, ki je bil hkrati tudi Jakčev gospodar. Ta je planil besno k oknu, izlil na nočno razgrajalko najprej čeber vode, ko pa še to ni zaleglo, jo je ucvrl do mačke na vrt. Že je dvignil pest nad zvijajočo se nesrečnico, ko je ta utihnila in iz njene notranjosti se je slišal Jakčev zadnji poziv: »Odprite usta!« Tako je Jakec naznanil gospodarju svoje zadnje bivališče.

Mačka seveda kljub pozivu »Odprite usta« le-teh ni odprla. Mačka je pač mačka — kar tako je ne prištevajo med zveri!

Medtem se je vrnil tat, ukradel zobarjeve prihranke in to je konec te žalostne zgodbe: gospodar je ob denar, papiga je poginila zaradi mačke, mačka pa zaradi papige...

Zanimivosti

ZAMOTANA TEHNIKA — Vsepo svetu je mnogo ljubiteljev zamotane tehnike. To so mali in »veliki« otroci, zadnjih je namreč največ, ljubitelji malih vlakcev. Če pogledate sliko, je vse kot v resnici. Tu vidite celo mesto, ki skozenj drve železnice pod predori in čez mostove. Povsod so nastavljeni tudi semaforji in nasploh vse je avtomatsko urejeno. Da ne pride do trčenja vlakov, moraš biti že pravi strokovnjak. Taka igra privablja mnoge odrasle, ki ne dopustijo svojim otrokom, da bi se česa dotaknili. Pa še precej draga je taka igra.

ALIGATORJEVA RAST — Kar težko je verjeti, da se bo iz majhnega bitja, ki ga vidite na sliki in ki je pravkar predrlo jajčno lupino, razvil močan, okrog 4 in pol metra dolg in 300 kilogramov težak aligator. Aligatorjeva samica izleže navadno okrog 70 jajc, ki niso večja od kokošjih. Ko se iz jajc izležejo mladi aligatorji, so komaj dvajset centimetrov dolgi, ki se potem pred

sovražniki skrivajo v globokih tolmunih. Potem mladi aligatorji naglo rastejo. Vsako leto so večji za preko 30 centimetrov. Že zgodaj se navadijo uporabljati svoje zobe in rep proti številnim sovražnikom. A največji njihov sovražnik je človek. Kljub strogi prepovedi divji lovci lovijo aligatorja zaradi njegove kože, iz katere izdelujejo torbice, listnice, čevlje in pasove.

NAJVEČJI TOVORNJAK NA SVETU — V Združenih državah Amerike so izdelali največji tovornjak na svetu Terx Titan. Ogromno vozilo je dolgo 20 in pol metra, široko skoraj osem metrov, visoko pa 17 metrov. Poganja ga motor s 3300 konjskimi močmi, tovornjak pa tehta 232 ton, torej skoraj 70 ton več kot letalo Boeing 747.

NAJMANJŠI PES NA SVETU — Če še ne veste, vam povemo, da velja mehiški psiček chihuahua za najmanjšega psa na svetu. Na sliki je psiček na levi tri mesece star, tisti v skodelici pa nekaj tednov. Chihuahua je zelo inteligenten in zvest pes.

2. SPOMENIKI PADLIM
Gabrovce (občina Zgonik)

1. SPOMENIKI PADLIM
Spomenik na grobnici bazoviških
žrtev na pokopališču pri Sv. Ani
(občina Trst)

4. SPOMENIKI PADLIM
Sv. Ivan (občina Trst)

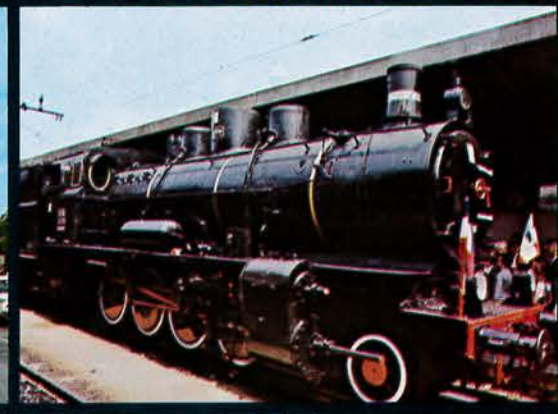
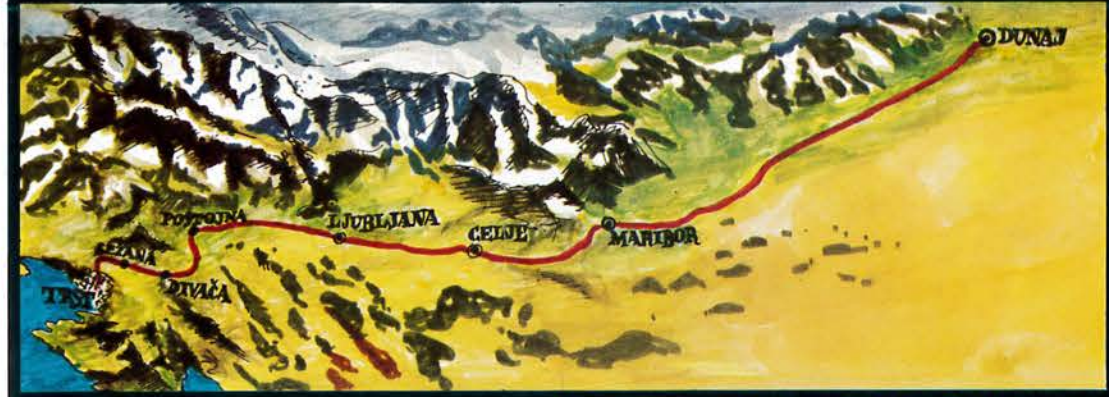
3. SPOMENIKI PADLIM
Gročana (občina Dolina)

6. SPOMENIKI PADLIM
Boršt (občina Dolina)

5. SPOMENIKI PADLIM
Kontovel (občina Trst)

8. SPOMENIKI PADLIM
Osrednji spomenik padlim s
spomeniškim parkom v Dolini

7. SPOMENIKI PADLIM
Spomenik talcev pri openskem
strelišču (občina Trst)

1. JUŽNA ŽELEZNICA - V prvi polovici prejšnjega stoletja so prevažali blago iz zaledja v tržaško pristanišče in obratno le z vozovi. Silovit porast prometa v tržaški luki je narekoval potrebo po hitrejših prometnih zvezah z zaledjem. Zato so na Dunaju sklenili, da zgradijo železnico, ki naj bi povezovala Dunaj z južnim delom cesarstva. Odtod ime južna železnica. Ta proga povezuje naslednje kraje v Sloveniji in pri nas: Maribor, Celje, Ljubljano, Rakek, Postojno, Divačo, Sežano, Nabrežino in Trst (glavni kolodvor).

2. JUŽNA ŽELEZNICA - Najprej so začeli graditi progo od Dunaja do Maribora in Celja; nato so nadaljevali z gradnjo na odseku Celje - Ljubljana. V Ljubljano je pripeljal prvi vlak iz Celja 17. septembra 1849.

5. JUŽNA ŽELEZNICA - Prve lokomotive so vozile na južni železnici bolj po polževo, saj so zmogle največ 30 kilometrov na uro. Šele v začetku našega stoletja so dali v promet izpopolnjene lokomotive z dopustno hitrostjo 90 kilometrov na uro. Na sliki: lokomotiva, ki je za 120-letnico zgraditve proge, pripeljala v Trst.

7. JUŽNA ŽELEZNICA - Muzejski vlak so najprej slovesno sprejeli Nabrežinci na svoji postaji z domačo godbo in dekleti v narodnih nošah. Dobrodošlico potnikom je izrekel župan. Nato je vlak nadaljeval pot v Trst. Na glavni postaji ga je pričakala velika množica meščanov in člani folklorne skupine »Stu ladi«. Tu je slovenske železničarje zamenjala večja skupina italijanskih železničarjev, ki so se nekaj ur kasneje z istim posebnim vlakom odpeljali v Ljubljano.

3. JUŽNA ŽELEZNICA - Že isto leto so začeli graditi progo na odseku Ljubljana - Trst. Delo je trajalo osem let. Progo je gradilo več tisoč delavcev. Speljali so nasip preko ljubljanskega barja. Sezidali so borovniški in nabrežinski viadukt, več mostov, zaščitne zidove proti burji in železniške postaje. Izvrtali so nekaj predorov in izkopali več usekov.

4. JUŽNA ŽELEZNICA - Najvišje se povzpne proga pri Postojnskih vratih, kjer doseže 609 metrov nadmorske višine. Proga med Trstom in Ljubljano je dolga skoraj 145 kilometrov. Prvi vlak je odpeljal iz Ljubljane v Trst 28. julija 1857. Na sliki: današnja glavna postaja južne železnice v Trstu.

6. JUŽNA ŽELEZNICA - Ljubljanska in tržaška železniška uprava sta sklenili proslaviti 120-letnico južne železnice. V ta namen je 18. junija 1977 odpotovala večja skupina slovenskih železničarjev s posebnim vlakom iz Ljubljane v Trst. Vlak je vlekla stara lokomotiva (hla-pon) z oznako JŽ 25. Tudi vagoni so bili iz začetka našega stoletja. Na sliki: stari leseni vagoni.

PRIGODE MALEGA ADMIRALA

Tomi je bival ob kanadskem jezeru. Njegovi starši so kupili starinsko hišo ob jezeru in senčili so jo mogočni kostanji. Tam so potekala njegova otroška leta. Sicer pa je bilo ob obali jezera raztresenih še nekaj hiš in hišic. Nekatero so bile res bolj podobne kolibam kot hišam. V njih so prebivali lovci kožuharji, kot so jim pravili. Onstran jezera je prebival upokojeni strojevodja Johnson, čemerer in siten možak, ki se je nenehno jezil na otroke. Kajpada mu tudi ti niso prav nič ostali dolžni. Njegov sosed je bil ostareli morsk kapitan, dobrosrčen, brkat mož, prijatelj otrok in pravcato nasprotje godrnjavega sitneža Johnsona. Na svetu je nasploh že tako, da je eden takšen drugi takšen.

Bosopeti Tomi, ki so ga vsi v naselju klicali kar »mali admiral«, ker je nenehno rezljal iz hrastovega lubja barčice in jih je imel že za celo brodovje, poleg vsega se ni nikoli ločil od obledele kapitanske kape z zlatim pletenim trakom, ki mu jo je podaril prijazni kapitan, je bil kar ponosen na ta vzdevek. Mali admiral je bil izvrsten ribič, plavalec in popapljač. Prijazni kapitan je bil ponosen nanj, starši pa v nenehnih skrbeh. Sicer sta bila Tomi in njegov šest mesecev star pes, ki mu ga je stric prinesel iz Nove Fundlandije, neločljiva. Prav vsak dan sta stikala

okoli jezera, skupaj plavala in lovila ribe. Res je bil njegov Roni, kot ga je klical, že z šestimi meseci tako velik kot enoletni ovčarski pes. Tistega dne, ko je Roniju izbral ime, je bil za psa pravcati praznik. Mali admiral je s svojim kanujem odveslal med trstičje in ločje do malega otočka. Seveda je bil pes Roni prej na otočku kot njegov mladi gospodar. Saj mu je bilo jezero njegov drugi dom in vedno nemirni valovi njegova zibelka. Tistega dne, ko je mali admiral izbral ime svojemu psu, je bilo na otočku prav prijetno hladno, saj je veter iz kanadskih gozdov poskrbel za to, čeprav je sonce neusmiljeno pripekalo. Za Ronija je pripravil kar čeden zalogaj rib. Običaj pa je običaj. S starim loncem je zajel jezerske vode in jo pljusnil v psa. Roni mu ni prav nič zameril, saj se je takoj lotil rib. Si je pač moral zapomniti, kdaj je dobil ime. Tudi mali admiral je pridno segal po njih. Imenitno so bile zapečene. Jezero je bilo polno rib in Tomi jih je vsakomur privoščil. Ni pa tako mislil strojevodja Johnson. Ribiško dovoljenje je kupil in tak bosopetež mu že ne bo hodil v zelje. Zato je bil mali admiral na moč previden. Johnson ga ni nikoli zalotil na prepovedani poti. Rib je vedno več naložil kot sitni Johnson, ki je sicer ribe tudi prodal. Rib pa mali admiral ni nikoli nosil domov, ker bi ga bil očka prav

gotovo pisano pogledal, in kdo ve kaj bi bilo z njegovimi zaplatami, ki jih je mati tako skrbno prišla. Johnson ga je sicer sumil in ga tudi že večkrat zatožil očetu, ki ga je le posvaril in mu požugal: »Le glej! Če te dobe, ti kazen ne uide. Kar se ne sme, se ne sme.« Res je, da godrnjavi strojevodja ni bil nikoli kaj pri da pri srcu Tomijevemu očetu.

Nad ločjem je zafrfotala divja raca. Roni je poskočil v zrak in hlastnil za njo. Že pa je bil v mogočnem skoku v vodi, da je močan val pljusknil ob kanu in ga kmalu odplavil. Mali admiral je poklical Ronija, a se v hipu zresnil. Zasenčil si je oči. Na jezeru se je zibal okorni čoln in v njem je sedel kot napihnjjen balon in počasi veslal strojevodja Johnson. Oprezal je proti otočku in skušal ugotoviti, kaj se dogaja v ločju. Tam so ribe najraje prijemale in prepričan je bil, da se tudi danes potika po otočku ta mladi nepridiprav, kot je vedno dejal. Mali admiral je moral neutegoma nekaj storiti, da ga ne zaloti na otočku in se še izogne hudo-

urniku nečednih strojevodjevih besed, če ne še čemu hujšemu. Nekaj pa mu bo vseeno zagodel. Tiho je poklical Ronija, ga potrepljal in mu dopovedoval: »Roni, poglej, tja boš zaplaval, tja na obalo ob gozdu, razumeš?« Zamahnil je z roko in že je Roni skočil v vodo. Krepko je rezal vodo. Pameten in bister pes je bil to in mali admiral je bil ponosen nanj. Čimbolj se je pes oddaljeval, tem glasneje je strojevodja, ki je opazil psa, zmerjal in mu grozil z roko. »Skalil mi boš vodo, pasja mrcina. Koklja naj brčne tebe in tvoje-ga malega admirala«, o katerem je bil prepričan, da je tudi na otoku, čeprav ga ni videl. »To njegovo bedasto mornarsko kapo pa obesim na dimnik v posmeh otročjemu staremu kapitanu in vsem, ha!« V kotičkih ust so se mu od jeze nabirale sline. Tomiju, ki ga je skrivaj opazoval, je bil videti bolj podoben jezerskemu somu kot pa, hm... Ni utegnil dokončati misli. Čoln se je naglo bližal otočku. Roni je bil že blizu obale. Mali admiral se je brž slekel in si

ovil srajco okoli pasu. Kapo je skril pod kupček natrgane trave. Staremu Johnsonu pa se bo že oddolžil.

Ko je sitni strojevodja pristal ob otočku, je bilo tam spet vse mirno in tiho. Le za njegovim hrbtom je nekaj rahlo pljusknilo. »Riba bo,« je pomislil Johnson, udobno sedel v travo, vrgel trnek, zamižal in nastavlil obraz zahajajočim sončnim žarkom. Pa ni bila riba, le Tomi je zdrnil v vodo. V hipu se je potopil, splaval do ribiškega trnka in obesil nanj oglodano ščukino okostje. Tako se Johnson ni kaj dolgo predajal blagodejnim sončnim žarkom, ko se je vrhica že napela. Napenjala se je in krivila palica, da bi se mu skoro izmuznila iz rok. »Prišla je,« je zago-

del stari ribič, počasi vlekel in navijal vrvico. Hop! in že je bil trnek na travi. Johnsonov nasmeh je v hipu izginil. Strmel je in strmel. Odpiral in zapiral je usta. Tristo zelencev, kaj je vendarle bingljalo na trnku in se mu posmevalo v vetru, ki je opletal po otočku. Mali admiral pa je že krepko plaval pod vodo, zadovoljen in navihanega obraza in čakal le primerne trenutke, da splava na površje.

Čemerni Johnson bi ne bil Johnson, če bi se nasprotniku kar tako predal. Ogledoval se je naokoli in glej: tam pod kupčkom trave se je zalesketal zlati trak kapitanove kape. »Ha, ho, ha,« je bilo slišati z otočka. »Stari ribič ti že povrne!«

Neža Maurer

Ilustr.: Marjanca Jemec-Božič

Jesen v naše mesto gre

Prva kaplja — ena kaplja;
druga kaplja — kaplji dve;
in tako počasi, tiho
jesen v naše mesto gre.

V drevoredih trga liste,
pticam perje naježi,
po gredicah lomi rože
in čebele spat podi.

Vse beži pred njo na toplo,
le fantičev ne ukroti:
čim bolj divjijo burje pošlje,
bolj žarijo jim oči.

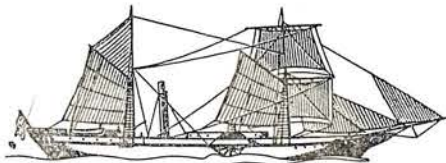

Lojze Abram

Prvi potniški parniki na Jadranu

Kmalu po iznajdbi parnega stroja so se nekateri začeli ukvarjati z zamisljivo, da bi opremili tudi ladje s parnim strojem, ki bi omogočal plovo od pristanišča do pristanišča neodvisno od vetra. Te zamisli so vznemirjale takratne duhove in ni bilo malo takrat priznanih znanstvenikov, ki so nasprotovali takim zamislim, potem ko so prvi poizkusi klavrno propadli. Že proti koncu 18. stoletja je med Philadelphijo in Trentonom v Združenih državah zaplul parnik, ki ga je zasnoval in izdelal John Fitch. Poizkus je bil brezuspešen, zato so nastopile oblasti in tako početje prepovedale. 15 let je bilo potem vse tiho in šele 1801. leta so v Angliji začeli graditi prvi parnik, »Charlotte Dundas«, katerega je poganjalo lopatasto kolo v krmu. Na poizkusni plovi po ustju reke Clyde je skoraj dvajset metrov dolg parnik preplul razdaljo skoraj 20 morskih milj v šestih urah.

Več sreče je imel Američan Robert Fulton, katerega je zgodovina proglasila za očeta redne obalne potniške plovbe. Leta 1805 je zgradil ladjo na parni pogon in jo preskusil na reki Seini v Parizu. Stroj pa je bil pretežak in ladja se je potopila. Fulton ni odnehal. Vrnil se je v Ameriko in v New Yorku začel graditi za tiste čase orjaški parnik, ki je imel 180 registrskih ton, bil je 40 metrov dolg in pet in pol širok. Parnik »Clermont« sta poganjali lopatasti kolesi na bokih in avgusta leta 1807 je prvič zmagovito zaplul po reki Hudson ter razdaljo 230 kilometrov premeril v 32 urah, proti vetru in toku, kar je bilo za tedanje pojme nezaslišano. Kmalu je parnik »Clermont« redno vozil na pomorski progi med New

Prvenec »Avstrijskega Lloyd« v Trstu parnik »Arciduca Lodovico« iz leta 1837

Yorkom in Albanyjem. To je bil velik uspeh za Fultona, ki je od tedaj dalje dobil toliko naročil, da jih je le s težavo zmogel.

Pomorska plovba s parniki se je kmalu razširila po vsem svetu. V naslednjih letih, in sicer leta 1815, so s parnikom »Elizabetha« vzpostavili prvo potniško progo v Evropi od Peterburga do Kronštata v tedanji carski Rusiji, dve leti kasneje je angleški parnik »Caledonija« premeril razdaljo od ustja reke Temze v Angliji do Rotterdama na nizozemskem. Nekaj mesecev potem je od Genove do Neaplja prav tako plul potniški parnik. Kljub vsem tem uspehom so se morali poborniki parnega stroja in parnikov boriti proti neverjetnemu odporu in celo proti praznoverju. Znanstveniki so bili namreč mnenja, da parniki za plovo po rekah niso primerni in da onesnažujejo zrak in vodo, zato so kot najprimernejša plovila na rekah priporočali — splave.

Leto 1818 pomeni veliko prelomnico za pomorski promet na Jadranu in predvsem v tržaškem pristanišču. Samo 11 let po prvi vožnji »Clermonta« in tri leta po »Elizabethi« je 2. novembra 1818 na progo Trst - Benetke zaplul parnik »Carolina«, ki so ga po naročilu Američana Allena zgradili v Trstu. Parnik »Carolina«, ki sta ga poganjali lo-

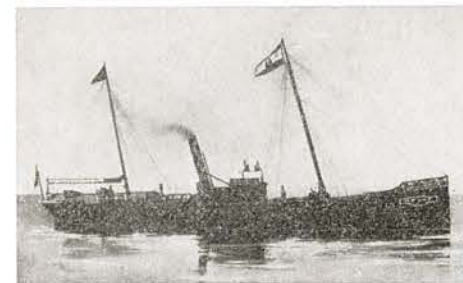
patasti kolesi na bokih, je na prvi plovi preplul razdaljo od Trsta do Benetk v 11 urah v popolnem brezvetrju. Za tiste čase je bil to velik rekord, čeprav so potniki prispeli v Benetke zelo podobni dimnikarjem, saj je mali parni kotel bruhal mnogo dima in saj. Kljub težavam in raznim okvaram je parnik »Carolina« tri leta vzdrževal redno progo Trst - Benetke.

Tedanje parnike so poganjala lopatasta kolesa na bokih ali na krmu, parniki pa so bili grajeni iz lesa. Ladijski graditelji so si zato izmišljali nova sredstva, ki bi nadomestila les in lopatasta kolesa. Med iznajditelji je bil Josef Ressel, po rodu Čeh, ki je sicer že leta 1827 patentiral svoj ladijski vijak, a je naletel na velike težave, ker so ga povsod ovirali. Zamišljal si je povezavo Trsta z obalnimi mesti Istre in Dalmacije, zato je svoje poskuse z ladijskim vijakom delal na reki Krki v Kostanjevici na Dolenjskem, kjer ga je okrožni glavar kaznoval, češ da s čolnom brez vesel in jader pohujšuje domače prebivalstvo. Ressel je potem poskušal svoj vijak na Savi pri Zidanem mostu, a tudi tu so mu oblasti preizkušnje preprečile. Leta 1829 so v Trstu zgradili poskusni parnik »Civetta« z Resselovim vijakom. Stroj je imel samo 6 konjskih moči, vendar je parnik na prvi plovi kar hitro dosegel hitrost 6 morskih milj na uro, toda tržaška oblast je nadaljnje poskuse prepovedala.

Resslova genialna zamisel je zato občasno propadla, a kmalu so jo izkoristili drugi narodi. Veliki izumitelj Ressel je umrl v Ljubljani leta 1857 v veliki bedi in popolnoma pozabljen. Šele po smrti je dosegel priznanje, spomenik so mu postavili na Dunaju, ker takratni tržaški mestni svet ni hotel, da bi ga postavili v Trstu. Manjši spomenik ima Ressel tudi v Ljubljani, kjer je po njem imenovana ulica. V Trstu se doslej niso oddolžili spominu velikega izumitelja; šele pred kratkim so po njem poimenovali neko zakotno ulico, ker pač ni bil Italijan.

Velike zasluge za razvoj pomorstva in sploh plovbe na Jadranu je imela tedanja

družba »Avstrijski Lloyd«, ki je začela načrtno uvajati redne potniške pomorske obalne proge. Prvi parnik, lesen lopatar »Arciduca Lodovico«, je zaplul na prvi redni progi med Trstom in Carigradom v Turčiji maja 1837. leta. Parnik je tehtal 310 registrskih ton, bil je dolg 42 metrov in poganjal ga je parni stroj 100 konjskih moči. Istega leta je družba »Avstrijski Lloyd« uvedla še redno progo med Trstom in Dubrovnikom, na kateri sta plula dva parnika: »Principe Kolowrat« in »Principe Metternich«. Prihodi teh parnikov v Dubrovnik in Carigrad so bili dogodki velikega svetovnega pomena.

Leta 1872 na Reki zgrajen parnik »Hrvat«

Tržačan Jožef Mauser, ki je bil doma z Gorenjskega, je leta 1868 kupil parnik za prevoz potnikov. Imenoval ga je »Sloga« in ga vpisal v luki Trst. Parnik je imel 40 registrskih ton in stroj s 40 konjskimi močmi ter je vzdrževal obalne proge. Leta 1872 je bil zgrajen parnik »Hrvat« s 93 registrskimi tonami, ki je bil last senjske ladjarske družbe in je plul na progi med Reko in Senjem. Osem let kasneje je družba »Dubrovačka plovdba« s parnikom »Dubrovnik« vzpostavila redno progo med Dubrovnikom in Trstom. Podjetniki z Lošinja pa so z lesenimi parniki vzdrževali progo Reka - Istra - Trst. Družba »Avstrijski Lloyd« je 1895. leta znatno izboljšala progo Trst - Dubrovnik z novim parnikom »Graf Wurmbrandt«, ki je imel 952 registrskih ton in stroj z 2500 konjskimi silami. Parnik je razvijal hitrost 18 morskih milj in je imel na krovu 102 postelji v kabinah za potnike.

Slike iz narave

Miro Presl

K O Z O R O G

Nekdaj se je v Alpah v velikih čredah pasel kozorog, pravi prebivalec našega visokogorskega sveta. Divji lovci so ga vsevpred pobijali in posebno v času vojne so ga precej iztrebili. Lovske družine so morale zato od drugod pripeljati kozoroge in

jih spet spustiti v njihovo naravno okolje. Naselile so jih v alpskih predelih ter jih strogo zaščitile. Tako lahko trdimo, da je ta lepa in ponosna žival spet okras visokogorskega sveta.

Kozorog je kljub videzu zelo gibčna žival, ki pleza po navpičnih skalah in preskakuje globeli in brezna. Glavo mu krasita nazaj zakrivljena, do meter dolga votla rogova, ki se z leti daljšata. Na njih se vsako leto pojavi nov izrastek in prav iz številnih izrastkov ugotovimo starost živali.

Ta lepa divjad je zelo mikavna za strastne lovce, ki radi krasijo svoja stanovanja s kozorogovimi rogovi. Kozorogi samci so samotarji, samice pa živé v čredah. Pozimi se jim dlaka zgosti in porase ter postane skoraj temno siva, po hrbtu pa se vleče svetlo rjava progga. Samica skoti enega mladiča v juniju, redkokdaj dva. Kozorogov mladič je takoj zelo gibčen in rad poskakuje okoli matere. Kozorogi se pasejo visoko v gorah na alpskih pašnikih in ljubitelji planin jih na svojih poteh v gore večkrat lahko srečajo.

Ali veš, da...

...so v enem hektolitrju morske vode 3 kilogrami soli?

...tehta zrak, ki obdaja naš planet, nič manj kot štiri milijone 900 tisoč milijard ton?

...je imela repatica leta 1744 kar šest repov?

...moremo z enim kilogramom nylonske nitke 30-krat omotati ekvator, tako je tanka?

...človeški nohti v 50 letih zrastejo v dolžini nad 35 metrov? Tako dolgi bi bili, če jih ne bi redno strigli in negovali.

Vojan Tihomir Arhar

Ilustr.: Marjanca Jemec-Božič

NESOLJENO KRAMLJANJE O SOLI

O tem, kako so se podjetni Butalci vozili po sol na Hrvaško ter jo nato tudi sami posejali in so jim zrastle le bujne koprive, čivkajo že vrabci na strehi. Zato tega ne bomo znova ponavljali. Dejstvo pa je, da je sol človeku nujno potrebna. Nekatera ljudstva so sol tako cenila, da so se klanjala »slanim« bogovom. Bogove soli so imeli pred davnimi časi v Mehiki in na Kitajskem.

Za pravilno delovanje našega telesa zadostuje dnevno 10 gramov soli. Ker je v živilih ni dovolj, jedi solimo; zato so tudi okusnejše. Odvečno sol izločamo iz telesa v seču in znoju. Preveč soljene jedi človeku škodujejo. Zato je pametneje, če smo pri soljenju hrane zmerni. Kadar jočemo,

Največ soli je raztopljene v morski vodi. Tam, kjer so se morje posušila, pa se je nagomilila v ogromnih skladih.

V morju, ki mu poznavalci pravijo tudi »najbogatejši rudnik na svetu«, je toliko soli, da bi z njo lahko pokrili vse celine, pri čemer bi bila plast soli debela 150 metrov. Tudi Jadransko morje je zelo slano, zlasti tam, kjer je globoko. Najbolj slano morje na svetu je Rdeče morje.

Kuhinjsko sol pridobivajo iz morij ob izhlapevanju morske vode v tako imenovanih solinah (pri nas v Istri in Dalmaciji). Sol kopljejo tudi v rudnikih. Velika podzemna ležišča so na Poljskem in v Nemčiji. V naši državi so pomembna nahajališča kamene soli blizu mesta Tuzle v Bosni in Hercegovini. Izkopano kameno sol najprej raztope v vodi, vodo pa izparevajo. Preden gre sol v prodajo, jo zmlejejo ter ji dodajo jod, ki preprečuje golšavost.

Dobro osoljeno meso se ne pokvari; zato uporabljajo sol za konzerviranje mesa. Živalim dajemo manj čisto živalsko sol. Sol uporabljamo tudi v kemični in usnjarski industriji, pri izdelovanju keramičnih ploščic ter drugod.

Lenuh, ki nič ne dela, ne zasluži niti za neslan krop. Pretirano visokim računom pravimo, da so zasoljeni. Če kdo komu pripelje zvenečo zaušnico, rečemo, da mu je eno prisolil. Kadar nam za nekoga ni mar, mu zabrusimo, naj se gre solit. O nekom, ki kar naprej blebeta neumnosti, pripovedujemo, da čveka same neslanosti. Za marsikoga, ki ni preveč odprte glave, domnevamo, da mu v glavi manjka soli. Kako je bilo z Butalci in njihovo soljo pa tako vsi vemo. Toda v vseh naštetih primerih ni soli niti za lek.

nam po licih teko slane solze. Izračunali so, da porabi človek, ki živi 70 let, v svojem življenju okoli pol tone soli, s katero si je sleherni dan solil jed.

Kuhinjska sol, ki ji kemiki učeno pravijo natrijev klorid, je spojina dveh prvin: natrija in klora, in sicer v razmerju 1:1. Sol se v vodi zelo lahko topi, tali pa pri 772 stopinjah Celzija.

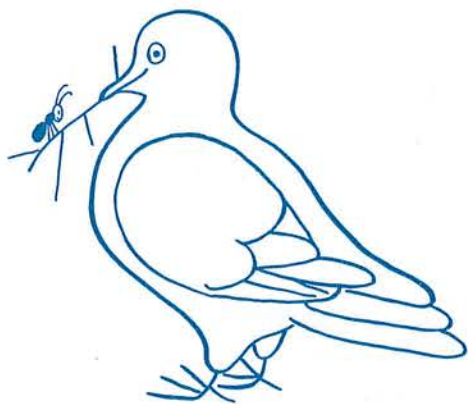
Golobica in mravljinček

Nekega vročega poletnega dne je sonce žgalo, da so gorela tla pod nogami. Žgoča žeja je drobno golobico prignala k vodi. Tedajci je uzrla ubogega mravljinčka, ki se je utapljal. Močna vodna struja ga je gnala proti globokemu slapu.

Golobici se je mravljinček zasmilil. Odtrgala je velik fikusov* list in ga spustila nad mravljinčka. List je, žal, padel daleč od mravljinčka. Tedaj je golobica prijela s kljunčkom drobčkano vejico in se spustila k mravljinčku. Dohitela ga je tik pred velikim slapom in mu ponudila rešilno vejico. Mravljinčku je uspelo skobacati se na vejico. Golobica je, zadovoljna, odletela in se spustila na travnik ob reki.

»Rešila si mi življenje. Hvala!« se je zahvalil mravljinček. »Nemara bom lahko tudi jaz kdaj tebi pomagal v zadregi.«

Golobica se je dobrohotno nasmehnila: »Poglej se! Saj si manjši kot moj kljunček! Kako le bi mi ti mogel pomagati?!«

Prihodnji dan je golobica, ne da bi bila slutila, kakšna velika nevarnost ji preti, mirno čepela v svojem gnezdu. Neki lovec jo je namreč opazil, se pritihotal k drevesu, dvignil puško in vzel golobico na muho. Tedajci ga je mravljinček, prav v trenutku, ko je položil kazalec na sprožilec, pičil v vrat... Lovec se je stresel, sprožil, a puška se je nagnila in krogla je švignila daleč mimo cilja. Preplašena golobička je odletela.

Čeprav ni golobica nikdar zvedela, kdo jo je iztrgal iz krempljev smrti, je bil mravljinček vendarle srečen. Kako se ne bi radoval, ko pa je lahko golobici povrnil dobroto?!

* fikus = divja ali kultivirana rastlina z velikimi elipsastimi zimzelenimi listi.

STRINA MARINA

Strina Marina za mizo sedi,
časopis čita, se resno drži;
na nosu čepijo velika očala,
da časopis strina je bolje prebrala.

A glejte, a glejte: zakaj mrši čelo?
Zakaj le z desnico oklepa omelo?
Zakaj le, zakaj le? Ker sitne so muhe:
omelo deli jim pa repke zauhe.

Poglej le, poglej: zzz... spet ena brenči
Omelo pa švigne — in muha zbeži!
A muha je muha: spet strini nagaja
in igra ponavlja se zopet od kraja.

Muhe, nagajajte raje drugod,
ali vsaj skrijte se hitro v kak kot:
Strina Marina za mizo sedi,
časopis čita, se resno drži.

France Bevk

Ilustr.: Jasna Merku

Neprevidni deček

Deček je stal na cesti in z očmi spremljal avto, ki je vozil mimo. Zdel se mu je tako lep in zanimiv, da je skočil na sredo ceste in zijal za njim. Tedaj je pripeljal drug avto. Voznik je zatrobil, zavore so zaškripale. Avto je zavozil ob kraj ceste. Radovedneža je zadel k sreči samo z blatnikom in ga podrl na tla. Na srečo se mu ni nič zgodilo. Pobral se je ves rdeč v obraz in jo popihal, da se je vse kadilo za njim.

Iz življenja naših šol

Lojze Abram

Poimenovana šola v Doberdobu

Zadnje nedeljo maja je bil v Doberdobu velik praznik, ki je zajel vso vas. Domačo slovensko osnovno šolo so namreč poimenovali po slovenskem pisatelju Lovru Kuharju - Prežihovem Vorancu. Za poimenovanje so se starši in učitelji odločili že pred leti, sklep pa sta potem potrdili domača občinska uprava in goriška šolska oblast.

Na prostornem šolskem dvorišču, kjer je bila prireditev, so se zbrali šolski otroci, njihovi starši, učitelji, domačini in predstavniki oblasti. Prisotni so bili tudi mnogi učitelji, ki so v povojnem času poučevali v Doberdobu, in celo zadnji učitelj na slovenski osnovni šoli v Doberdobu v letu 1922, Peter Lenardič. Svečanosti poimenovanja doberdobske šole sta prisostvovali tudi pisateljevi hčerki Vida in Mojca, pisateljevi prijatelji iz Raven na Koroškem in zastopniki šol, ki so širom po Sloveniji poimenovane po Prežihovem Vorancu. Prisli so tudi predstavniki šole v Dolini, ki

je prav tako poimenovana po koroškem pisatelju.

Svečanost se je pričela s pozdravnim govorom župana Jarca, ki je poudaril važnost šole v našem manjšinskem življenju. Član odbora za poimenovanje šole prof. Karlo Černic pa je prikazal razloge, ki so privedli Doberdobce, da so svojo šolo posvetili koroškemu pisatelju Vorancu, ki je napisal naobsežnejši slovenski roman o prvi svetovni vojni z naslovom »Doberdob«. Ta pripoveduje o slovenskih fantih, ki so se morali na tem koščku slovenske zemlje boriti za tujega gospodarja.

Svečanost so zaključili šolarji slovenske osnovne šole z bogatim kulturnim sporedom. Nastopili so otroški pevski zbor, recitatorji in mali umetniki z različnimi prizorčki in odlomki iz del Prežihovega Voranca. Bila je to zelo lepa in prisrčna prireditev, ki se je bodo Doberdobci in zlasti njihovi otroci še dolgo spominjali.

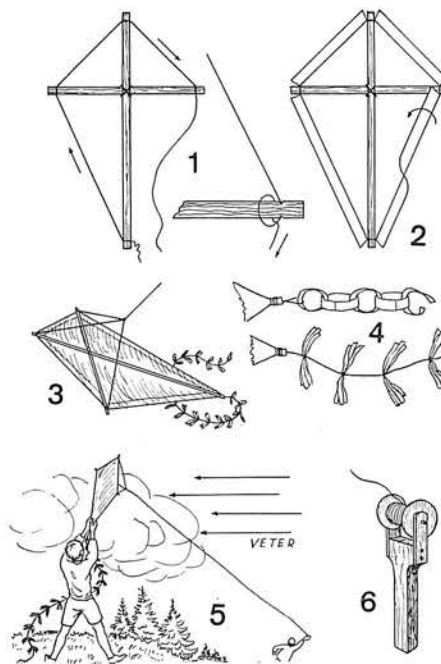
Poskusimo tudi mi

Naredimo si zmaj

Jesen je najlepši čas za sprehode v naravo in za igre na prostem, saj ni več tako vroče in je kar prijetno biti zunaj, zlasti če pihlja rahel veter. Prav tak vetrič je najbolj ugoden za spuščanje zmajev. Ali bi ga spuščali tudi vi? Če je tako, se takoj lotite dela, saj si zmaj z malo truda lahko sami izdelate doma, dovolj je, da poiščete dve letvici iz mehkega lesa, večji kos tankega papirja, po možnosti barvanega, in precej dolgo, tanko vrvico.

Pa začnimo z delom: vzemimo najprej letvici, od katerih naj bo ena dolga približno 80, druga pa 60 centimetrov. Krajšo letvico morate privezati na daljšo na približno eno tretjino v obliki križa, kakor kaže slika. Približno 2 centimetra od koncev letvic izrežite plitve zareze, preko katerih boste ovili vrvico in jo zategnili. Tako boste dobili ogrodje zmaja (št. 1), na katerega je treba pritrditi papir. Ogrodje položite na list tankega in močnega papirja in izrežite obliko, ki naj sega 3 centimetre čez vrvico. Rob potem zapognite čez vrvico in ga zalepite, tako da bo vrvica pokrita (št. 2). Zmaj navežite na vrvico v treh oglih, kot kaže slika (št. 3). Obe stranski vrvici morata biti enako dolgi. Na vozle, ki spaja vse tri vrvice, pa navežite potem dolgo vlečno vrvico. Čim daljša bo, tem više bo zmaj poletel.

Za uravnoteženje zmaja je potreben tudi rep v obliki verige iz zlepljenih papirnatih trakov. Ta rep pa je malo trpežen, ker se lahko hitro strga na kakem grmu. Bolje je navezati na 2 do 3 metre dolgo vrvico šopke trakov iz krep papirja in sicer v enaki razdalji (št. 4). Ravnotežje boste dosegli s podaljšanjem ali skrajšanjem vrvic, ki veže vrh zmaja z vozlom, in z ustre-

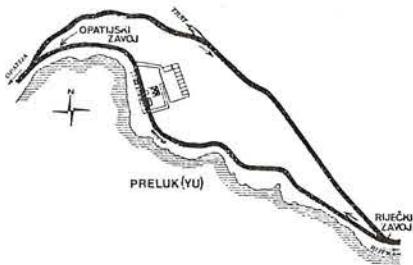
no dolžino repa. Zmaj je sedaj nared za spuščanje. To boste storili na kakšnem prostornem travniku, kjer ni previsokih drevov (števil. 5). Najbolje je zmaj spuščati, ko veter ni preveč močan, paziti pa morate, da ne boste zmaja spuščali v bližini kakšnih električnih daljnovodov. Pri spuščanju imejte vlečno vrvico navito na okroglo palico. Kdo od vas pa si lahko izdelata motovilo (št. 6), ki sestoji iz držaja v obliki vilic in iz vretena. Vreteno je v središču prevrtan valj, ki ima na obeh koncih pribiti okrogli ploščici. Pri spuščanju se bo vrvica lepo odvijala z vretena.

Na delo torej! Videli boste, da je spuščanje zmaja zelo zabavno.

Ivan Furlanič - Mario Šušteršič

AVTODROMI

Avtomobilizem je prav gotovo eden najbolj priljubljenih športov, saj je nič koliko ljudi, ki se zelo zanimajo zanj in vneto sledijo vratolomnim podvigom raznih športnih vozačev, kot so Lauda, Andretti, Fittipaldi, Surtees, Rindt, Moss, Ickx, Hill in

drugi. Vedo tudi za razne velike avtomobilske nagrade Velike Britanije, Francije, Nemčije in podobno. Prav tako dobro poznajo različne kategorije dirkalnih avtomobilov: formula 1, formula 2 in še in še. Neizpodbitno dejstvo pa je, da se morajo ljubitelji avtomobilskih dirk zadovoljiti samo s tem, da dirkam sledijo, ker je ta šport zelo drag in nevaren in se ga lotijo le najboljši vozači, ki lahko računajo na finančno podporo avtomobilskih konstruktorjev.

Avtomobilske dirke se odvijajo na avtodromih in seveda ne na cestah, kot mislijo nekateri predrzni šoferji, ki potem spravljajo v nevarnost še druge koristnike ceste. Kaj je avtodrom? To je nekakšna atletska steza za dirkalne avtomobile ali, bolje rečeno, dirkališče. Avtodrom je lahko spretno spojena normalna avtocesta ali pa za to nalašč zgrajena posebna steza. Navadno se na avtodromih odvijajo avtomobilske dirke, ko pa teh ni, uporabljajo avtodrome za preizkušanje novih dirkalnih strojev, novih pnevmatik ali novih izboljšav na avtomobilih. Avtodrom se bistveno razlikuje od navadne ceste, ker so ovinki na avtodromu nagnjeni navznoter, kar omogoča dirkačem visoke hitrosti brez nevarnosti, da bi jih sredobežna sila pognala z dirkališča.

In sedaj omenimo še najbolj znane avtodrome na svetu. V Evropi so najbolj poznani avtodromi Hockenheim in Nürburgring v Zahodni Nemčiji, Monza v Italiji, Le Mans v Franciji, Zandvoort na Nizozemskem, Silverstone v Veliki Britaniji, Monte

Carlo na Monakovem in drugi. Omeniti moramo tudi dirkališče Preluka v Jugoslaviji. Preluka je kraj blizu Opatije, vendar ta dirkalna steza ni pravi avtodrom, ampak navadna cesta, na kateri se navadno odvijajo motociklistične dirke. Proga v Preluki je dolga 6 kilometrov, rekord proge pa ima Manfred Mohr, ki je z avtomobilom znamke Tecno dosegel rekordno hitrost 149,169 kilometra na uro.

Avtodrom v Hockenheimu v Zahodni Nemčiji so zgradili leta 1932 in ga 1966 popolnoma obnovili. Tam je 1950. leta postavil rekord proge dirkač Jackie Ickx. Av-

todrom Nürburgring, prav tako v Zahodni Nemčiji, so zgradili leta 1925 in ima 176 ovinkov, 90 levih in 86 desnih. Tudi tu pripada rekord proge vozaču Ickxu. Avtodrom v Monzi so obnovili pred nekaj leti in na njem se odvijajo dirke formule 1. Zelo znan je avtodrom Indianapolis v Združenih državah, ki je bil zgrajen že leta 1909. Na tem avtodromu se je leta 1955 smrtno ponesrečil vozač jugoslovanskega porekla Bill Vukovich.

Toliko o avtodromih, kdaj drugič pa bomo spregovorili nekaj besed tudi o dirkalnih avtomobilih.

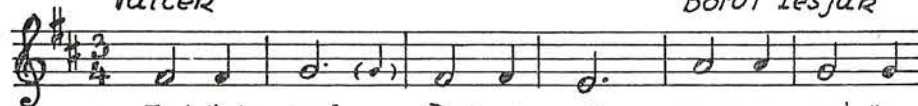
Zapojmo veselo

Danilo Gorinšek

ZAJČEK UČENJAK

Valček

Borut Lesjak

1. Zajček naš, Dolgo uš, prav re-snično
2. Vprašaj, če po zna kaj črk, pa se ti za-
3. Čr-ka O o kro-gla vsa, je kot zelj-na

1. ni od muh, kje med zaj-ci je še tak,
2. sme je v brk, ves po no-sen ti ve-li:
3. gla-vi-ca, kar kot slo-žec v zrak št-li,

1. kje še tak je u-če-njak?
2. Vem kaj O je in kaj I!
3. kot ko ren-ček, pa je - I.

LENUH

Leži pod hruško mlad lenuh,
jesenski veter piha,
lenuha draži sladki duh
sadú, ki z veje niha.

Jesenski veter-potepuh
utrga zrelo hruško,
na glavo jo dobi lenuh
in s hruško tudi — buško.

Šaljivec veter-potepuh
smeji se na vsa usta,
lenuh pa — kakor da je gluh —
rumeno hruško hrusta.

Vojan Tihomir Arhar

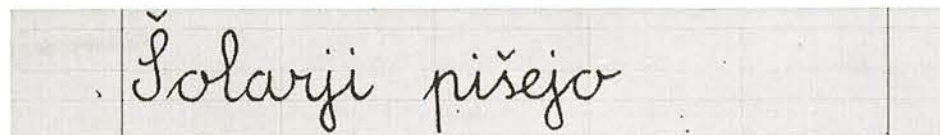
Ilustr.: Bine Rogelj

Domišljavec

Medved se po prsih bije,
bombrbom, bombrbom:
»Sem močan kot levi trije,
z vajo še močnejši bom!«

Takrat miška se prikrade,
drobno cvili: »Ci-i-i!«
Meda divji strah popade,
zbegan v gošči se zgubi.

Kaj ta zgodba nam pojasni?
Kdor se baha, ni junak;
je v življenju, kakor v basni,
strahopetec in bedak!

SPREHOD NA SV. LENART

Učenci drugega razreda smo se odločili za izlet na Sv. Lenart. Sv. Lenart je grič nad Saležem. Napotili smo se proti Samatorci in pri neki hiši zavili navzgor. Hodili smo po stezi, ki je vodila na vrh. Spotoma smo opazovali drevesa in travnike. Steza se je vila med gmajnami. Travniki so bili zeleni in polni dišečih cvetic. Tudi drevesa so bila zelena.

Ko smo prišli na vrh, smo zagledali razvaline stare cerkvice, kamor so se v starih časih zatekali ljudje in se skrivali pred Turki. Posedli smo na kamenje in uživali razgled. Gledali smo tržaški zaliv, Tržič, Devin, devinski grad, Sesljan, vrh Grmade, Nabrežino, Križ, Prosek, Opčine, Bane, Slavnik in Istro, na severu pa Nanos, Čaven in Col. Ko smo si vse ogledali, smo se vrnili v šolo. Med potjo smo v grmovju našli šmarnice, nabrali smo jih lep šop. Zadovoljni smo bili, ker smo bili na Sv. Lenartu.

Učenci in učenke
2. r. SALEŽ
v letu 1976-77

NA IZLETU

Šli smo na majski izlet. S Katinare smo se odpeljali v Sežano, potem na Vrhniko in v Ljubljano ter na Muljavo in Žužemberk. Iz Žužemberka smo se peljali dalje v Novo mesto in na Otočec.

Meni je bilo najbolj všeč v Cankarjevi hiši na Vrhniki. Cankarjeva hiša je majhna. Na njej je napis, v notranjosti pa je na steni obešena stara ura. Na mizi v sobi so bili stari likalniki, škarje, gumbi in drugo, kar je rabil Cankarjev oče krojač. Kuhinja je zelo majhna in črna. Gospa je povedala, kako so ponoči spali otroci: štirje so spali v mizi, ki se je odpirala, drugi v majhni sobi, kjer so dali seno na tla, oče in mati pa na majhni postelji.

Mirjam Gregori

Na nedeljo smo se zbrali na Katinari in stopili v avtobus. Šli smo na izlet in se odpeljali na Vrhniko, kjer smo si ogledali Cankarjevo rojstno hišo. Popoldne smo si ogledali rojstno hišo Josipa Jurčiča na Muljavi. Pri spomeniku so nas pričakali pionirji in nam lepo zapeli. Vse je bilo zelo zanimivo in veseli smo se vračali domov.

Mauro Benci

Komaj sem dočakal dan šolskega izleta. Z avtobusom smo odpotovali s Katinare. Ustavili smo se na Vrhniki, kjer smo si ogledali Cankarjevo rojstno hišo in spomenik ob cesti. Nadaljevali smo pot v Ljubljano in se potem pripeljali na Muljavo. Tam smo obiskali rojstno hišo Josipa Jurčiča. Za hišo stoji lesena kočica, kjer je stanoval Krjavelj. Kosili smo v Žužemberku. Po kosilu so nas pri spomeniku padlim čakali pionirji. Deklamirali so, mi pa smo zapeli.

Potem smo se peljali še na Otočec. Ob vodi je stal ribič in lovil ribe. Namesto rib je ulovil staro nogavico. Pozno zvečer smo se vrnili domov.

Nada Carli
2. r. KATINARA
v letu 1976-77

MUZEJ DIEGA DE HENRIQUEZA

Učenci petega razreda smo šli na ekskurzijo na Kras. Šli smo si ogledat muzej, ki je na kraški gmajni, ob državni cesti blizu Trebč. Predmete tega muzeja je zbiral pokojni profesor Diego de Henriquez. Bil je posebne vrste človek. Vse svoje premoženje in svoje sile je posvetil zbiranju podatkov in predmetov iz prve in druge svetovne vojne. V muzeju smo videli razne nemške tope, žepno podmornico, ki je bila potopljena v Sesljanu. V več vrstah so razporejeni topovi, vojaška vozila, podmornice, tanki, oklopni vlak itd. V nekem kotu je spravljenih tudi več razpadajočih tramvajskih vagonov, ki so stari več kot 50 let. Več kot polovico razstavljenega orožja je prepleskana in kar dobro ohranjena. Nekaj orožja pa že krepko razjeda rja in naglo razpada. Profesor de Henriquez je pred nekaj leti umrl zagonetne smrti. Od tedaj je muzej na Krasu izgubil svojega velikega in skrbnega gospodarja.

Gabrijel Purger
5. r. RICMANJE
v letu 1976-77

SRŠENJE GNEZDO

Nekega popoldneva je prišel k nam čebelar gospod Bernard Žuljan iz Ricmanj. S seboj je prinesel dva zavoja. Vsi učenci smo bili zelo radovedni, kaj je v njih. Naša radovednost se je še bolj stopnjevala, ko je zavoj odprl. V njih smo ugledali dve rjavkasti gmoti.

Gospod Bernard nam je povedal, da sta to gnezdi sršenov. Našel jih je v Padričah

v neki vikend-hišici. Tja so ga poklicali gasilci, naj on, kot čebelar in strokovnjak o žuželkah, gnezda odstrani. Povedal je, da je bilo to delo zelo težavno in tudi nevarno. Dejal je še, da so sršeni zelo napadalni.

Sršeni merijo od 24 do 28 milimetrov v dolžino. Po oprsu so črni, na zadku rumeni ali rjavoprogasti. Gnezda si gradijo iz trhle hrastovine zlepljene s slino. Gnezda imajo obliko jajčastega zvona. Sršenov pik je boleč in včasih tudi smrtno nevaren.

Robert Grison in David Žerjul
5. r. RICMANJE
v letu 1976-77

DALMATINOVA BIBLIJA

Z učiteljico smo šli na ekskurzijo v Trst in sicer v ulico Ginnastica k gospodu Ladu Premruju. Pri njem smo si ogledali originalno Dalmatinsko Biblijo. Biblija obsega približno 1.500 strani. Tiskana je bila leta 1584. Je precej zajetna knjiga, saj meri 37x24x10 centimetrov. Knjiga je vezana v kožo in je lepo okrašena. Napisana je v staroslovenskem jeziku. Zelo težko smo iz nje kaj prebrali. Tudi črke so bile drugačne od današnjih.

Gospod Premru je zelo prijazen človek. Marsikaj zanimivega nam je povedal. Pokazal nam je še stare urbarje, zelo staro

pismo grofa Scoglia. Pismo je bilo staro skoraj 1.600 let. Pismo je imelo namesto znamke grofovski pečat. Ogledali smo si še Prešernove poezije, Trubarjev molitvenik in reviji Ljubljanski in Dunajski zvon.

Lepo smo se mu zahvalili. Podpisal se je v naše beležke in mi smo se zopet vrnili v šolo z našim šolskim avtobusom, ki nas je zvesto čakal pred hišo.

Vilma, Danijela, Aleksander in Ivica
5. r. RICMANJE
v letu 1976-77

V BENEŠKI SLOVENIJI

Beneška Slovenija je zelo hribovit svet, ki sega od Alp do nižine. V nižino tečejo tri reke. Te so: Nadiža, Ter in Rezija. Slovenci bivajo v deželi več kot 1400 let. Pravimo jim Beneški Slovenci, njihovi deželi pa Beneška Slovenija. Pod staro Beneško republiko so Slovenci uživali veliko pravic. Ko pa je deželo zasedla Avstrija, jih je ta zatirala, zato so leta 1866 glasovali za Italijo. Italija pa jim je bila tudi mačeha in jim je kratila pravice.

Še danes nimajo Beneški Slovenci slovenskih šol. Beneški Slovenci imajo tudi slavne može. Eden izmed njih je Ivan Trinko-Zamejski, po katerem se imenuje naša šola.

Marko Hrvatič in Robert Grison
5. r. RICMANJE
v letu 1976-77

Urednikova pošta

Vaš priljubljeni Galeb je spet tu!

V razvedrilo in pouk vam bo v novem šolskem letu prinašal lepe zgodbe in zanimive članke, slikanico o vratolomnih dogodivščinah Matička in njegovega strička, pesmice in uganke. Zelo koristna pri pouku vam bo barvna priloga, ki bo obravnavala sledeče teme: spomenike padlim in južno železnico v oktobru, slovenske časopise in revije pri nas ter bohinsko železnico v novembru, v decembru pa poimenovane šole in Pinka Tomažiča. Teme v naslednjih mesecih bom napovedal kasneje.

Vse pridne naročnike čakajo lepe nagrade: kolo, fotoaparati, barvice, peresa, knji-

ge in podobno. Seveda boste morali plačati celoletno naročnino, ki znaša samo 3000 lir in dobili boste dopisnico, s katero se boste lahko udeležili nagradnega žrebanja. Poleg tega bodo vsi tisti, ki bodo redno plačali naročnino do novembra, dobili še samolepilno Galebovo značko.

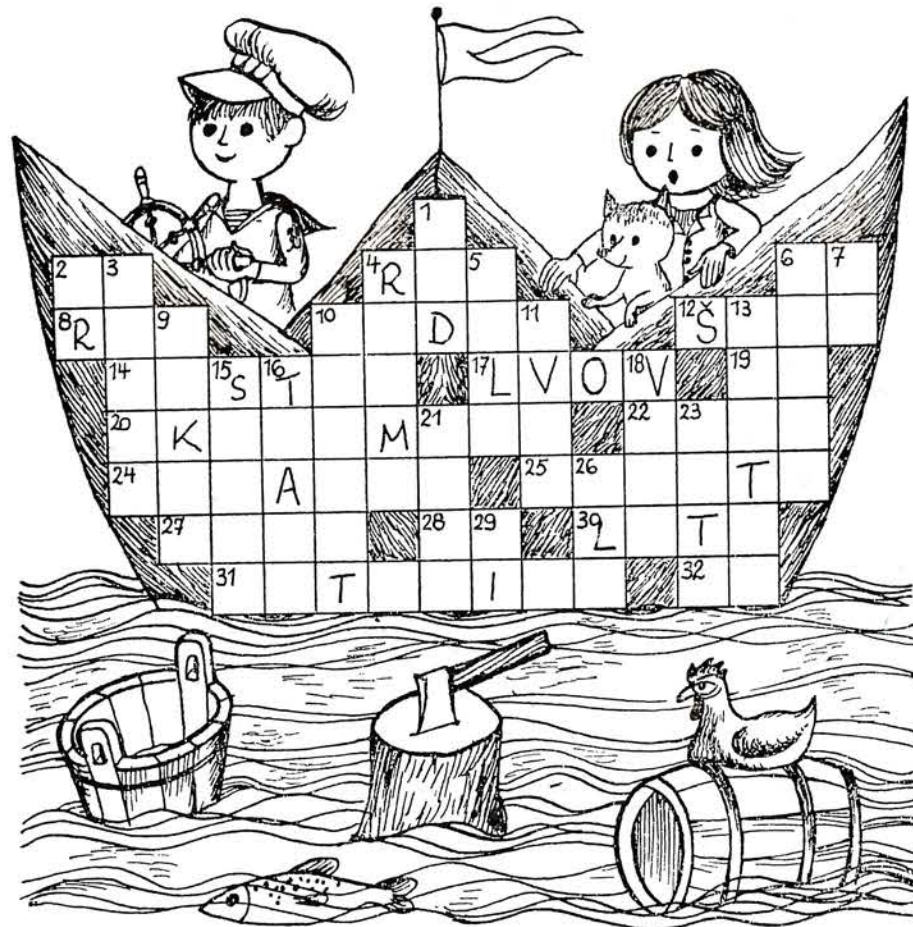
Pomnite! Samo 3000 lir za celoletno naročnino — torej prav toliko kot lani — in imeli boste značko, dopisnico in še možnost dobili kakšno lepo nagrado. Vse tiste, ki bodo pridno reševali uganke, pa čakajo lepe knjižne nagrade.

Želim vam obilo zabave z Galebom.

UREDNIK

Za listre glave

KRIŽANKA »LADJICA«

Vodoravno: 2. nasprotno od v, 4. hodnik v rudniku, 6. pokrajinski odbor, 8. termin, določeno časovno obdobje, 10. neumnež, 19. dva enaka soglasnika, 20. posestvo, gospodarstvo, varčno gospodarjenje, 22. očanec, 24. kdor njuha tobak, 25. ne stati in ne ležati, 27. smešna zgodbica, dovtip, 28. pripovedna pesem, 30. drogovci v kozolcu, 31. vrtenje, zamenjava, 32. 100 kvadratnih metrov.

Navpično: 2. iridij, 3. spet, 4. vrsta bolezni, 5. geometrijsko telo, cilindri v avtomobilskem motorju, 6. mestni nasadi, 7. Osvobodilna fronta, 10. z zlatom in srebrom pretkana svila, 11. damo ga v testo, da vzhaja, 13. ognjeniško žrelo, 15. kdor pospravlja sobe, 18. najpogostejša tekočina, 21. pripadnik evropskega naroda, 23. vojaška enota, 26. ime pisateljice Peroci, 29. grška črka, ki označuje številko 3,14.

NEKAJ OPISOV MANJKA! OGLEJ SI TOREJ, KAJ PLAVA V VODI!

RAZREZANKA

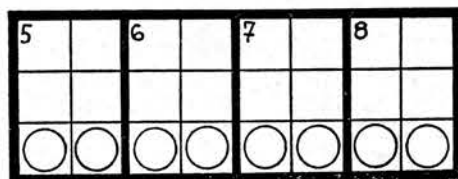
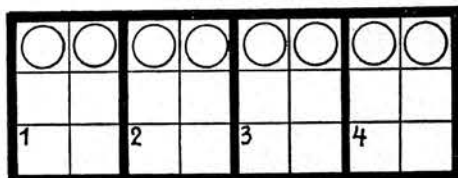

Like z vpisanimi črkami sestavi v pravokotnik tako, da boš lahko prebral lep slovenski pregovor (šest besed). Upoštevati je treba tudi tiste tri like, ki so že postavljeni na prava mesta.

OPEKE

Začni pri številki in vpisuj črke v smeri, v katero tečeta urina kazalca: 1. kdor skrbi za vino v kleti, 2. otoki blizu istrske obale, nekoliko više zahodno od Pulja, 3. nasprotno od prodati, 4. tisti, ki živijo ob meji, sosedi, 5. glavno mesto Piemonta, 6. dober prijatelj, tovariš na delu, 7. orodje drvarja, 8. plot, mreža.

V zgornji in spodnji vrsti dobiš imeni dveh afriških držav.

Rešitve ugank pošljite do 5. v mesecu na uredništvo Galeba: Lojze Abram, Ulica G. Amendola 12 - 34134 Trst.